

УДК 35

ТИМЧЕНКО Лілія Михайлівна,
аспірант ДРІДУ НАДУ

ТЕОРІЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ: НАУКОВІ ПІДХОДИ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАКОРДОННІЙ ПРАКТИЦІ

Розглядаються наукові підходи закордонних і вітчизняних учених до теорії адміністративних послуг. Досліджується поняття «публічні послуги», «державні послуги». На підставі проведеного аналізу етимології слів «адміністративний» та «послуга», а також аналізу існуючих здобутків вітчизняних та закордонних вчених у сфері надання послуг органами влади пропонується власне визначення поняття «адміністративні послуги».

Ключові слова: публічні, адміністративні, муніципальні та державні послуги, державне управління, органи державної влади, органи місцевого самоврядування.

Tymchenko L. M. Theory of administrative services: scientific approaches in domestic and foreign practice

The article considers existing scientific approaches of foreign and domestic scientists to the theory of administrative services. The notions «public services», «state services» are investigated. Based on the analysis of the etymology of the words «administrative» and «service» and the analysis of existing achievements of domestic and foreign scientists in the area of providing services by authorities the definition of «administrative services» is proposed.

Key words: public, administrative, municipal, public services, public administration, public authorities, local government.

Постановка проблеми. Надання адміністративних послуг на сучасному етапі розвитку займає значне місце в системі науки про державне управління. Дослідники стверджують, що сама ідея надання послуг суспільству органами влади в Європі з'явилася ще за часів формування буржуазії, а остаточно введена в практичну

діяльність урядів у другій половині ХХ ст. У цей час уряди європейських країн: Великобританії, Франції, Німеччини – почали застосовувати практику приватного сектору з надання послуг до роботи органів державного управління [7]. Країни Європи почали реформування державного управління, звертаючи особливу увагу на нову якість відносин органів державного управління з фізичними та юридичними особами. На рівні ЄС розроблено відповідне законодавство, а кожна країна адаптувала його до своїх реалій [7]. Отже, вивчення проблем адміністративних послуг бере свій початок від західних досліджень сфери державного управління, адміністративного права й політології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Активний внесок у розробку теорії публічних і адміністративних послуг зробили такі вітчизняні вчені: І. Коліушко, В. Тимошук, Н. Плахотнюк, К. Ніколаєнко, В. Сороко, І. Хожило, Н. Тимчишена, Н. Колісніченко, І. Куспляк. Напрямам удосконалення надання послуг органами державної влади і місцевого самоврядування присвячені дисертації Г. Писаренко, В. Долечека, О. Поляк, Д. Сухініна, Я. Михайлюк.

Актуальність цього питання підтверджується тим, що адміністративні послуги необхідно досліджувати для поліпшення якості надання та задоволення потреб як населення, так і держави. Відсутність єдиного погляду на категорію «адміністративні послуги» зумовлює її доктринальний аналіз, враховуючи наявність широкої палітри трактувань учених з галузі державного управління, а також юристів-адміністративістів, політологів та представників інших наукових галузей.

Мета статті – проаналізувати підходи закордонних та вітчизняних учених до теорії адміністративних послуг. Досягнення вказаної мети вимагає виконання таких завдань:

- 1) огляд існуючих наукових підходів закордонних учених до теорії послуг органів влади;
- 2) визначення ступеня сформованості теорії адміністративних послуг в Україні;
- 3) розроблення власного визначення поняття «адміністративних послуг» на основі аналізу існуючих здобутків вітчизняних та закордонних учених у сфері надання послуг органами влади.

Категорія послуг у систему державного управління зарубіжних країн прийшла з бізнесу. Зарубіжні науковці спочатку вивчали послуги, які надавались комерційними

організаціями, а пізніше в їх поле зору потрапили й ті, що надавалися державними органами. Згодом принципи надання послуг приватним сектором, а також пошук шляхів удосконалення роботи приватних підприємств лягали в основу досліджень про функціонування органів державної влади та поліпшення їх діяльності. Так, Д. Осборн і Т. Геблер у праці «Перебудова уряду» зазначили принципи, на яких має відбуватися модернізація державного управління, а Д. Кеттл у праці «Всесвітня революція в державному управлінні» визначив її головні ознаки та пріоритетні напрями [4, с. 28].

У західноєвропейській доктрині державного управління адміністративні послуги здебільшого ототожнюються з державними та муніципальними послугами в межах категорії «публічні послуги». Так, деякі зарубіжні автори, наприклад Р. Кассим, визначають поняття «публічні послуги» в найширшому сенсі як відображення реалізації колективних цілей суспільства на підставі загальноприйнятих принципів таких як рівність доступу і суспільна солідарність, спрямованих на досягнення загального блага [24, с. 2]. Але такого визначення явно недостатньо для з'ясування змісту цього поняття. Точніше визначення пропонує С. Хоннефелдер, згідно з яким публічні послуги – це економічна діяльність публічного інтересу, що здійснюється органами державної влади й управляється ними або особами, яким такі повноваження були делеговані. До публічних послуг належать послуги публічного інтересу або комунальні послуги, такі як: надання електроенергії, газу, водопостачання, транспорту, поштових послуг і телекомунікацій [25].

Німецький професор О. Люхтергандт ототожнює поняття адміністративних послуг з публічними і вважає, що поняття адміністративних (управлінських) послуг не охоплює речових (скажімо, видача самої паспортної книжки) і фінансових послуг (приміром, видача грошей соціально незахищеним особам), розуміючи при цьому під управлінськими (адміністративними) послугами «позитивні» індивідуальні акти, які приймаються з метою задоволення певних інтересів фізичних або юридичних осіб [15, с. 27].

Схоже бачення висловлюють англійські дослідники Дж. Грінвуд й С. А. Крос, які зазначають, що у Великій Британії адміністративні послуги надаються за такими принципами: добropорядність та професіоналізм, зручність у роботі (справедливість і рівність при наданні послуг споживачам; доступність послуг; підтримка персоналом

внутрішнього зв'язку з необхідними відділами від імені споживачів задля задоволення їх звернень; знання персоналом широкого спектру мов), а також відповідальність [26, с. 31]. Тобто С. А. Крос виводить поняття «адміністративні послуги» як високоякісний державний та муніципальний сервіс для суб'єктів звернень, створюючи цілий напрям державного менеджменту.

Таким чином, слід констатувати, що західноєвропейські дослідники адміністративні послуги відносять до публічних, вбачаючи їх основну відмінність від інших видів послуг у тому, що вони надаються органами державної влади та місцевого самоврядування. Інші ж послуги, на погляд зазначених дослідників, мають приватний характер.

У той же час західним дослідникам властиве твердження, що адміністративні послуги – це результат роботи здебільшого органів місцевого самоврядування. Так, на думку норвезького дослідника О. Оффердала, у скандинавських країнах місцеве самоврядування стає все більш інтегральною частиною загальнодержавної організації з надання послуг. За твердженням дослідника, муніципалітети втратили свою роль автономної місцевої одиниці, що займається винятково власними справами [17, с. 55].

Водночас науковці наголошують, що теорія адміністративних послуг має різну поширеність і вагу в різних країнах. У тих країнах, звідки поширюється ідея послуг, зокрема в країнах Північної Європи та Північної Америки, категорія «послуг» стосовно публічного сектору є дуже популярною, але вживається в досить широкому значенні. Фактично йдеться про «публічні послуги», «послуги адміністрації», «послуги для громадян», «послуги для бізнесу» тощо. Акцент у цих країнах робиться не на юридичний складник, а на те, що всі продукти (рішення, дії, консультації тощо) публічної адміністрації у відносинах з приватними особами є послугами. Для країн романо-германської системи права акцент на «послуги» в публічному секторі і в публічному праві є меншим. Там категорія послуг, якщо і використовується, виконує, швидше, політичне (ідеологічне) значення. Причому в лідерів романо-германської системи (насамперед у Франції та Німеччині) про український еквівалент «адміністративних послуг» у чистому вигляді також не йдеться. У цих країнах категорія «послуг» включає в себе всю діяльність органів влади, починаючи від реєстрації місця проживання і видачі паспортів і закінчуючи доступом до музеїв та бібліотек, продажем пакетів для сміття [9, с. 47]. Тому дослідники констатують, що

західні родоначальники теорії послуг держави не надають цим категоріям чіткого визначення, а приклади ухвалення спеціальних законів з цієї проблематики (крім питання плати за послуги) також невідомі [9, с. 48].

Отже, серед закордонних дослідників щодо дефініції «адміністративні послуги» не існує єдиного погляду, розходження серед доктринальних знань досить суттєві – від визначення адміністративних послуг як механізму надання нефінансових і негосподарських послуг юридичним і фізичним особам до надання функцій соціального забезпечення органам місцевого самоврядування та органам державної служби, незважаючи на об'єктивну відмінність адміністративних послуг від муніципальних. Отже, строкатість підходів зумовлює аналіз підходів вітчизняних учених і формування власного тлумачення поняття адміністративних послуг.

Українські дослідники останнім часом розходяться в доктринальному тлумаченні значення дефініції «адміністративні послуги», на що, перш за все, впливає міждисциплінарність цієї наукової проблематики.

Зокрема, І. Б. Коліушко виділяє такі ознаки адміністративних послуг: адміністративна послуга надається за зверненням фізичної або юридичної особи; надання адміністративних послуг пов'язане із забезпеченням юридично значущих умов для реалізації суб'єктивних прав конкретної приватної особи; адміністративні послуги надаються виключно адміністративними органами через реалізацію владних повноважень; право на отримання особою конкретної адміністративної послуги та відповідне повноваження адміністративного органу має визначатися лише законом; результатом адміністративної послуги є адміністративний акт – рішення чи юридично значуща дія адміністративного органу, яким задовольняється звернення особи [6, с. 103 – 112].

Схожої позиції притримується В. П. Тимощук та А. В. Юрмач, виділяючи серед ознак адміністративних послуг такі: адміністративна послуга надається за зверненням приватної фізичної або юридичної особи; надання адміністративних послуг пов'язане із забезпеченням умов для реалізації суб'єктивних прав конкретної приватної особи; адміністративні послуги надаються виключно адміністративними органами через реалізацію владних повноважень; право на отримання особою конкретної адміністративної послуги та відповідне повноваження адміністративного органу має визначатися лише законом; результатом адміністративної послуги в процедурному

значенні є адміністративний акт – рішення або дія адміністративного органу, яким задовольняється звернення особи, в подальшому – споживача адміністративної послуги [22, с. 39].

М. Г. Писаренко виокремлює такі ознаки адміністративних послуг: адміністративні послуги надаються лише за безпосередньою ініціативою (заявою) фізичних та юридичних осіб незалежно від самої форми заяви особи (усна чи письмова) та порядку її отримання органом влади; необхідність і, відповідно, можливість отримання конкретної адміністративної послуги повинна бути передбачена законом; повноваженнями з надання адміністративної послуги наділені виключно органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування; отримання адміністративних послуг фізичною та юридичною особами передбачає виконання певних вимог, визначених законом; адміністративна послуга має кінцеву форму індивідуального адміністративного акта, у якому вказаний адресат [18, с. 52].

В. Б. Авер'янов до обов'язкових ознак адміністративних послуг, крім зазначених, зараховує: надання послуг спрямоване на створення належних умов для повноцінної реалізації приватними особами належних їм прав та виконання покладених на них обов'язків; приватні особи мають право на свій розсуд (окрім вчинення неправомірних дій) користуватися результатами наданих їм адміністративних послуг [1, с. 150].

О. О. Сосновик, досліджуючи адміністративні послуги, виокремлює такі їх ознаки: вони надаються конкретним приватним (фізичним і юридичним) особам за їх ініціативою (тобто за їх зверненням) з приводу задоволення їх правомірних вимог, потреб та інтересів; результатом адміністративної послуги є адміністративний акт – рішення або дія адміністративного органу; такі послуги безпосередньо пов'язані з реалізацією владних повноважень; з огляду на важливість предмета цих послуг (зброя, вибухові пристрої, печатки, штампи, паспорти тощо), а інколи і їх небезпеки, держава має монополію на їх надання. Надання конкретної адміністративної послуги, як правило – реєстрації, видачі дозволу, ліцензії – передусє перевірка приватної особи; для отримання адміністративних послуг фізичним та юридичним особам необхідно виконати певні вимоги; приватні особи мають право на свій розсуд (окрім вчинення ними неправомірних дій) користуватися результатами наданих їм послуг; надання цих послуг спрямоване на створення (дотримання) нормативно передбачуваних умов

для належної реалізації приватними особами належних їм прав та виконання покладених на них обов'язків [20, с. 28].

Також характерною тенденцією є те, що в наукових дослідженнях адміністративного права термін «адміністративні послуги» вчені подають як відмінний від терміна «державні послуги». Натомість у дослідженнях сфери державного управління ці терміни вважають синонімічними. Але, на нашу думку, хибно змішувати ці поняття, оскільки вони мають різний зміст, і з різних сторін характеризують послуги, що надаються.

Державна послуга, перш за все, характеризує суб'єкт, що її надає: це завжди органи державної влади. Органи місцевого самоврядування можуть надавати послуги, аналогічні державним, але, відповідно до конституційного статусу органів місцевого самоврядування, такі послуги не можуть розглядатися як державні.

Ураховуючи вищезазначене, ми вважаємо основною відмінністю категорії «адміністративні послуги» від категорії «публічні послуги» в тому, що адміністративні послуги надаються виключно органами державної виконавчої влади, а публічні послуги, як більш широкий вид послуг, включають до суб'єктів надання також і органи місцевого самоврядування.

Г. М. Писаренко зазначає, що прикметник «адміністративні» вказує на суб'єкта, який надає послуги (адміністрацію) та владну (адміністративну) природу діяльності щодо надання цих послуг [18, с. 162]. Правильно вказуючи на значення прикметника «адміністративні» для даної дефініції, дослідник суперечить сам собі, зазначаючи, що адміністративні послуги надаються органами державної виконавчої влади та місцевого самоврядування.

У той самий час юристи-адміністративісти широко трактують цю дефініцію в контексті праворозуміння процесу надання адміністративних послуг. Так, на думку В. К. Колпакова, відносини адміністративних послуг, або «сервісні відносини», виникають у зв'язку зі зверненнями фізичних, юридичних або інших колективних осіб до носія владних повноважень щодо реалізації суб'єктом звернення своїх прав, свобод і законних інтересів шляхом прийняття владного рішення. В українському адміністративному праві вони дістали назву реординаційних відносин. Адміністративна послуга – результат здійснення владних повноважень уповноваженим суб'єктом, який відповідно до закону забезпечує юридичне

оформлення умов реалізації фізичними, юридичними або іншими колективними особами прав, свобод і законних інтересів за їх заявою (видача дозволів (ліцензій), сертифікатів, посвідчень, проведення реєстрації тощо) [14, с. 103].

Відмінним від інших є підхід українського вченого Е. Ф. Демського, який не виокремлює адміністративні послуги. Він поділяє публічні послуги на обов'язкові та додаткові. Під обов'язковими автор розуміє такі послуги, без отримання (надання) яких не може бути реалізовано суб'єктивне право приватної особи. До таких послуг науковець зараховує: реєстрацію транспортних засобів, здійснення технічного огляду транспортних засобів, заняття торговельною діяльністю, підтвердження права власності на цінні папери, діяльність на фондовому ринку, провадження (здійснення) господарської діяльності, отримання паспорту чи іншого документа, що посвідчує особу власника, реєстрація місця проживання чи перебування тощо. Звернення особи за наданням таких послуг є обов'язковим. У разі незвернення і неотримання таких послуг згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення передбачена адміністративна відповідальність [8, с. 80].

Додатковими Е. Ф. Демський називає послуги, отримання чи неотримання яких не впливає на реалізацію основних прав приватної особи, закріплених Конституцією і законами України. Це послуги, що надаються понад загальноприйнятий рівень (мінімум) життєдіяльності. До таких послуг він зараховує видачу дозволу на придбання зброї, видачу посвідчення мисливця, видачу посвідчення на право керування транспортним засобом, видачу контрольної картки обліку добутої дичини і порушень правил полювання, видачу дозволу на любительську рибну ловлю, зміну прізвища, ім'я та по батькові, проведення акредитації, здійснення в певних випадках сертифікації, верифікації, нострифікації, акредитації та інших видів дозвільно-акредитаційних послуг [8, с. 81].

Важливу роль у формуванні теорії адміністративних послуг відіграло прийняття Закону України «Про адміністративні послуги» у 2012 р. Але визначення «адміністративної послуги», наведене в ньому, піддано критиці багатьма науковцями. Так, К. А. Фуглевич зазначає, що послуга повинна задовольняти потреби особи за її зверненням, а не бути просто спрямованою на задоволення цих потреб, як зазначено в законі. Також науковець звертає увагу на те, що адміністративна послуга є одночасно і процесом (адміністративною процедурою), і результатом, що виявляється або у

створенні умов для подальшої реалізації споживачем послуги власних прав, свобод, законних інтересів без втручання публічної адміністрації, або в безпосередній реалізації вказаних прав, свобод, інтересів через виконання нею кореспондуючих юридичних обов'язків [23, с. 43]. На необхідність вдосконалення законодавчої дефініції адміністративних послуг вказує Я. Михайлюк. Науковець пропонує застосовувати здобутки західноєвропейських учених у теорії надання публічних послуг та звертає увагу на необхідність вдосконалення суб'єктного складу правовідносин та процедурного законодавства з надання адміністративних послуг [16, с. 37]. В. А. Телицька зазначає, що, незважаючи на досягнення в законодавчому закріпленні поняття адміністративних послуг, існує низка недоліків, серед яких: невизначеність критеріїв, за якими відповідна діяльність може бути віднесена до адміністративних послуг, а також критеріїв платності послуг, необґрунтовані вимоги до фізичних та юридичних осіб отримувати супутні платні послуги тощо. В. А. Телицька, надаючи визначення адміністративної послуги, робить акцент на її результаті, тобто індивідуальному адміністративному акті, таким чином, на її думку, адміністративна послуга – це акт дії, що є результатом нормативно врегульованого механізму виконання владних повноважень суб'єкта її надання і спрямований на задоволення потреб споживачів [21, с. 46].

Отже, наявність такої великої кількості різноманітних визначень послуг, що надаються органами виконавчої влади, не сприяє формуванню загальної теорії адміністративних послуг. А тому є вкрай важливим сформулювати визначення адміністративної послуги, щоб виокремити надання послуг серед іншої діяльності органів влади.

Для визначення сутності поняття «адміністративна послуга» спробуємо з'ясувати значення окремих слів, з яких воно складається. Визначення поняття «послуги» в основному подається в економічній літературі. Так, відповідно до «Економічної енциклопедії» за редакцією С. В. Мочерного «послуга – особлива споживча вартість процесу праці, виражена в корисному ефекті, що задовольняє потреби людини, колективу й суспільства, при цьому її споживання збігається з процесом створення» [10, с. 227]. У довіднику з економіки Є. Ф. Борисова послуга визначається як результат корисної діяльності підприємств та окремих осіб, яка спрямована на задоволення певних потреб населення [3, с. 245]. Є. Ф. Борисов також

виокремлює такі характерні риси послуги: 1) невідчутність; 2) невідокремленість від джерела; 3) непостійність якості; 4) незбереженість. Відповідно до «Універсального словника економічних термінів» В. Е. Коломойцева послугою є трудова діяльність, результати якої виражаються в корисному ефекті, особливої споживчої вартості [13, с. 339]. Послуга як діяльність визначається і у «Великому економічному словнику» за редакцією А. Н. Азрімеяна [2, с. 767 – 768], де в окрему групу виділені неринкові послуги, під якими автори розуміють послуги населенню або для задоволення колективних суспільних потреб, витрати на які відшкодовуються за рахунок державного бюджету чи благодійних фондів (охорона здоров'я, освіта, культура, державне управління). Таким чином, послугою необхідно вважати саме діяльність, а не її результат. Підтвердження цієї думки знаходимо в тлумачних словниках української мови, де послуга визначається як дія, вчинок, що дає користь, допомогу іншому, сприяння розвитку, піднесенню, поширенню чогось [5, с. 894]. Слово «публічний» у словниках роз'яснюється як призначений для широкого відвідування, користування, громадський [12, с. 474]. Можна зробити висновок, що публічна послуга – це послуга для необмеженого кола споживачів. Слово «державний» має вживатися відповідно до тлумачного словника як такий, що має важливе значення для держави, може впливати на стан її справ; який бере безпосередню участь у керівництві державою [11, с. 215]. Таким чином, прикметник «державний» повинен застосовуватися, коли ми говоримо про інтереси держави, а не про її громадян. Слово «управляти» позначається в тлумачному словнику як спрямовувати діяльність, роботу кого- або чого-небудь; бути на чолі когось, чогось, керувати; спрямовувати хід, перебіг якогось процесу, впливати на розвиток, стан чого-небудь [5, с. 1300]. Тому прикметник «управлінський», утворений від дієслова «управляти», важко застосовувати для позначення виду послуг, що надаються громадянам. У більшості тлумачних словників слово «адміністрація» означає виконавчу владу в країнах із президентською формою правління або як збірне слово – чиновники високого рангу, які перебувають на службі в органах, що здійснюють таку владу, чи керівний орган установи, організації [19, с. 21]. І тільки в «Етимологічному словнику української мови» за редакцією О. С. Мельничука зазначено, що «адміністрація» – через польське посередництво запозичена з латинської мови, лат. «administratio» «прислугування, допомога, керування» [11, с. 49]. Таким чином, термін «адміністративний» можна

застосовувати для позначення виду послуг, що надаються органами влади, але з певними обмеженнями, оскільки адміністративні послуги надаються, ґрунтуючись на вищевказаному, тільки органами виконавчої влади.

Ураховуючи проведене вище дослідження термінів «адміністративний» і «послуга», можна запропонувати таке визначення адміністративної послуги. Адміністративна послуга – це виконавчо-дозвільна і розпорядча діяльність, здійснювана органами державної виконавчої влади, яка спрямована на реалізацію прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб та досягнення суспільної користі.

Таким чином, дослідження наукових підходів до визначення категорії «адміністративні послуги» засвідчує наявність окремих наукових напрямів, серед яких найбільш характерними можемо виділити такі. До першого напряму необхідно віднести наукові підходи зарубіжних учених, який передбачає ототожнення послуг, що надаються державними органами влади й муніципалітетами. Натомість вітчизняний напрям дослідження, інколи також дублюючи подібні твердження, констатує наявність елементу звернення фізичних чи юридичних осіб як джерела надання адміністративних послуг. Важливо зазначити, що визначення досліджуваної дефініції у законодавстві України також вимагає перегляду й уточнення з урахуванням розмежування повноважень органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. **Адміністративне** право України. Академічний курс : підручник : У 2 т. Т. 2. / ред. колегія : В. Б. Авер'янов (голова) [та ін.]. – Київ : Юрид. думка, 2005. – 624 с.
2. **Большой** экономический словарь / под ред. А. Н. Азрimea. – 2-е изд. – М. : Ин-т новой экономики, 1997. – 864 с.
3. **Борисов Е. Ф.** Экономика : справочник / Борисов Е. Ф., Петров А. А. – 2-е изд. – М. : Финансы и статистика, 1998. – 400 с.
4. **Буренко Т. В.** Особливості адаптації в Україні європейського досвіду функціонування інституту публічних послуг / Т. О. Буренко // Вісн. Акад. митної служби України. – 2010. – № 2. – С. 28 – 34.

5. **Великий** тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ ; Ірпінь : Перун, 2001. – 1 440 с.
6. **Виконавча** влада і адміністративне право / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – Київ : Ін-Юре, 2002. – 668 с.
7. **Всесвітня** революція в державному управлінні – перспективи і виклики для України. – Режим доступу : http://www.academia.org.ua/index.php?p_id=46&id=599.
8. **Демський Е. Ф.** Адміністративні послуги та їх юридична природа / Е. Ф. Демський // Юридична наука. – 2011. – № 1. – С. 79 – 86.
9. **Державна** політика у сфері надання дозвільних послуг : навч. посіб. / уклад. О. Рудік ; за ред. В. Лисенка. – Запоріжжя : К.І.С., 2013. – 120 с.
10. **Економічна** енциклопедія. У 3 т. Т. 2 / С. В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. – Київ : Академія, 2001. – 848 с.
11. **Етимологічний** словник української мови. У 7 т. Т. 4. / редкол. О. С. Мельничук [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 1982. – 656 с.
12. **Івченко А. О.** Тлумачний словник української мови / А. О. Івченко. – Харків : Фоліо, 2003 – 540 с.
13. **Коломойцев В. Э.** Универсальный словарь экономических терминов : учеб. пособие / В. Э. Коломойцев. – Київ : Молодь, 2000. – 415 с.
14. **Колпаков В. К.** Адміністративно-правові відносини: поняття та види / В. К. Колпаков // Юрид. наук. електрон. журн. – 2013. – № 1. – С. 101 – 104.
15. **Люхтергандт О.** Проект Адміністративного процедурного кодексу України та сучасне адміністративне процедурне право / О. Люхтергандт // Юрид. журн. – 2002. – № 5. – С. 27.
16. **Михайлюк Я. Б.** Адміністративні послуги у країнах Європейського союзу та Україні (порівняльно-правовий аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Михайлюк Я. Б. – Запоріжжя, 2016. – 247 с.
17. **Оффердал О.** Местное самоуправление в Скандинавии: достижения и перспективы / О. Оффердал // ПОЛИС. – 1999. – № 2. – С. 53 – 58.
18. **Писаренко Г. М.** Адміністративні послуги в Україні: організаційно-правові аспекти : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Писаренко Ганна Миколаївна. – Одеса, 2006. – 194 с.

19. **Сліпушко О. М.** Глумачний словник чужомовних слів в українській мові / О. М. Сліпушко . – Київ : Криниця, 1999. – 507 с.
20. **Сосновик О. О.** Діяльність органів внутрішніх справ щодо надання адміністративних послуг: організаційно-правові питання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Сосновик Олександр Олександрович. – Харків, 2008. – 216 с.
21. **Телицька В. А.** Взаємодія органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади у сфері надання адміністративних послуг : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.04 / Телицька В. А. – Київ, 2016. – 257с.
22. **Тимощук В. П.** Оцінка якості адміністративних послуг / В. П. Тимощук, А. В. Юрмач. – Київ : Факт, 2005. – 88 с.
23. **Фуглевич К. А.** Адміністративні послуги: поняття, види, процедурне регулювання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / К. А. Фуглевич. – Одеса, 2015. – 237 с.
24. **Cassim R.** Public Services and the GATS / Cassim R., Steuart I. // ICTSD Policy paper on Trade in Services and Sustainable. Part III. 2005. – P. 1, 2.
25. **Honnefelder S.** Public undertakings and services of general interest / Honnefelder S. – Access mode : http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_3.3.4.pdf.
26. **Greenwood J.** New Public Administration in Britain / J. Greenwood, R. Pyper, D. Wilson. – USA : New York : Routledge ; 3 ed., 2003. – 304 p.

List of references

1. **Administratyvne pravo Ukrainy.** Akademichnyi kurs : pidruchnyk : U 2 t. T. 2. / red. kolehiia : V. B. Averianov (holova) [ta in.]. – Kyiv : Yuryd. dumka, 2005. – 624 s.
2. Bolshoy ekonomicheskyy slovar / pod red. A. N. Azrimeyana. – 2-e izd. – M. : In-t novoy ekonomiki, 1997. – 864 s.
3. Borisov E. F. Ekonomika : spravochnik / Borisov E. F., Petrov A. A. – 2-e izd. – M. : Finansy i statistika, 1998. – 400 s.
4. **Burenko T. V.** Osoblyvosti adaptatsii v Ukraini yevropeiskoho dosvidu funktsionuvannya instytutu publichnykh posluh / T. O. Burenko // Visn. Akad. mytnoi sluzhby Ukrainy. – 2010. – № 2. – S. 28 – 34.
5. **Velykyi** tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy / uklad. i holov. red. V. T. Busel. – Kyiv ; Irpin : Perun, 2001. – 1440 s.

6. **Vykonavcha** vlada i administratyvne pravo / za zah. red. V. B. Averianova. – Kyiv : In-Yure, 2002. – 668 s.
7. **Vsesvitnia** revoliutsiia v derzhavnomu upravlinni – perspektyvy i vyklyky dlia Ukrainy. – Rezhym dostupu : http://www.academia.org.ua/index.php?p_id=46&id=599.
8. **Demskyi E. F.** Administratyvni posluhy ta yikh yurydychna pryroda / E. F. Demskyi // Yurydychna nauka. – 2011. – № 1. – S. 79 – 86.
9. **Derzhavna** polityka u sferi nadannia dozvilnykh posluh : navch. posib. / uklad. O. Rudik ; za red. V. Lysenka. – Zaporizhzhia : K.I.S., 2013. – 120 s.
10. **Ekonomichna** entsyklopediia. U 3 t. T. 2 / S. V. Mochernyi (vidp. red.) [ta in.]. – Kyiv : Akademiia, 2001. – 848 s.
11. **Etymolohichni** slovnyk ukrainskoi movy. U 7 t. T. 4. / redkol. O. S. Melnychuk [ta in.]. – Kyiv : Nauk. dumka, 1982. – 656 s.
12. **Ivchenko A. O.** Tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy / A. O. Ivchenko. – Kharkiv : Folio, 2003 – 540 s.
13. **Kolomoitsev V. E.** Universalniy slovar ekonomicheskikh terminov : ucheb. posobie / V. E. Kolomoitsev. – Kyiv : Molod, 2000. – 415 s.
14. **Kolpakov V. K.** Administratyvno-pravovi vidnosyny: poniattia ta vydy / V. K. Kolpakov // Yuryd. nauk. elektron. zhurn. – 2013. – № 1. – S. 101 – 104.
15. **Liukhterhandt O.** Proekt Administratyvnoho protsedurnoho kodeksu Ukrainy ta suchasne administratyvne protsedurne pravo / O. Liukhterhandt // Yuryd. zhurn. – 2002. – № 5. – S. 27.
16. **Mykhailiuk Ya. B.** Administratyvni posluhy u krainakh Yevropeiskoho soiuzu ta Ukraini (porivnialno-pravovyi aspekt) : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.07 / Mykhailiuk Ya. B. – Zaporizhzhia, 2016. – 247 s.
17. **Offerdal O.** Mestnoe samoupravlenie v Skandinavii: dostizheniya i perspektyvy / O. Offerdal // POLIS. – 1999. – № 2. – S. 53 – 58.
18. **Pysarenko H. M.** Administratyvni posluhy v Ukraini: orhanizatsiino-pravovi aspekty : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.07 / Pysarenko Hanna Mykolaiivna. – Odesa, 2006. – 194 s.
19. **Slipushko O. M.** Tlumachnyi slovnyk chuzhomovnykh sliv v ukrainskii movi / O. M. Slipushko . – Kyiv : Krynysia, 1999. – 507 s.

20. **Sosnovyk O. O.** Diialnist orhaniv vnutrishnikh sprav shchodo nadannia administratyvnykh posluh: orhanizatsiino-pravovi pytannia : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.07 / Sosnovyk Oleksandr Oleksandrovych. – Kharkiv, 2008. – 216 s.

21. **Telytska V. A.** Vzaiemodiia orhaniv mistsevoho samovriaduvannia ta mistsevykh orhaniv vykonavchoi vlady u sferi nadannia administratyvnykh posluh : dys. ... kand. nauk z derzh. upr. : 25.00.04 / Telytska V. A. – Kyiv, 2016. – 257s.

22. **Tymoshchuk V. P.** Otsinka yakosti administratyvnykh posluh / V. P. Tymoshchuk, A. V. Yurmach. – Kyiv : Fakt, 2005. – 88 s.

23. **Fuhlevych K. A.** Administratyvni posluhy: poniattia, vydy, protsedurne rehuliuвання : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.07 / K. A. Fuhlevych. – Odesa, 2015. – 237 s.

24. **Cassim R.** Public Services and the GATS / Cassim R., Steuart I. // ICTSD Policy paper on Trade in Services and Sustainable. Part III. 2005. – P. 1, 2.

25. **Honnefelder S.** Public undertakings and services of general interest / Honnefelder S. – Access mode : http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_3.3.4.pdf.

26. **Greenwood J.** New Public Administration in Britain / J. Greenwood, R. Pyper, D. Wilson. – USA : New York : Routledge ; 3 ed., 2003. – 304 p.

Надійшла до редколегії 25.01.17